

u tak „těžké váhy“ málo. Má ovšem obrovskou literaturu, i když možnosti bádání nejsou zdaleka vyčerpány. Vždyť jen počet tamních raně středověkých rukopisů do roku ca 1000 se pohybuje kolem čtyř set. U většiny knihoven se setkáváme s odkazy na různé typy často historických katalogů, zpravidla sice rukopisných, ale nezřídka už i na moderních až nejmodernějších nosičích.

Jednoznačný přínos švýcarských klášterních knihoven tkví ovšem v jejich rukopisné materii, případně v tiscích raného novověku. Bohaté závěrečné soupisy tradiční tištěné, dále vedoucí literatury a jiných zdrojů, jakož i rejstříky uzavírají velmi užitečnou a tradičně technicky dokonalou knihu. Snad je ještě třeba dodat, že valnou část materiálu poskytují většinou německojazyčné regiony, i když obě další jazykové oblasti, frankofonní a italskojazyčná, jsou též zastoupeny, samozřejmě texty v těchto jazycích.

Ivan Hlaváček

Stanislav PETR

Soupis rukopisů kláštera bosých karmelitek v Praze

(= Studie o rukopisech. Monographia XXVI)

Praha, Masarykův ústav a Archiv AVČR 2022, 159 s., z toho s. 146–156 řada barevných vyobr., ISBN 978-80-88304-74-6.

Jméno Stanislava Petra se nesmazatelně zapísalo a stále zapisuje do naší knihovně katalogizační práce ovšem vedle několika autorit tohoto oboru minulosti, ale i současnosti, kteří se dosti úspěšně snaží dohnat zanedbání minulosti. A třeba podtrhnout, že tu při současných katalogizačních pra-

cích nejde jen o z mnoha důvodů prioritní materiál středověký, ale že se tyto práce pouštějí stále výrazněji i do materiálů novověkých, v nichž nalézají nejen látku náboženskou, ale probleskují v ní i témata nenáboženská a leckdy i bezprostředně z praktického života. Tak zejména lékařství či léčitelství všeho druhu (srov. např. edice Lenky Vaňkové či pilných pražských bohemistek) a zatím ne zcela naplněný odkaz Alexandrem Stichem iniciovaného Repertoria muzejních rukopisů 17. a 18. století, který přináší leccos nového).

Vedle řady novověkých knihoven šlechtických, kdy je třeba připomenout aspoň jméno Jitky Radimské (měšťanské knihovny jsou zpravidla rekonstruovatelné jen na základě jejich inventářů, obvykle pozůstalostních), jsou hlavním nositelem knižní kultury knihovny církevní, resp. přímo novověkých řádů, které k nám přicházely v a po období provedené rekatolizace. Jejich obsah, který se po brutálním rozehnutí klášterů počátkem 50. let minulého století namnoze dostal do stavu rozsypu, se daří teprve postupně alespoň do značné míry rekonstruovat. Že je přitom hlavní pozornost věnována zejména rukopisům, je vzhledem k jejich unikátnímu dochování více než pochopitelné. Říkám-li unikátní, nemá to v tomto kontextu znamenat (na rozdíl od většiny rukopisů středověkých) jedinečný co do významu jejich obsahu, nýbrž jen tolik, že jde o texty vážící se toliko k jedné komunitě. Ale aby se získal takový přehled, je zapotřebí tuto, často velmi úmornou práci učinit.

Po několika katalozích moravských novověkých knihoven tamních autorů vybral si Petr celek něco přes sto rukopisů čítající soubor rukopisů bosých karmelitek v Praze, které sem přišly v roce 1656 zásluhou Ferdi-

nanda III. Byl to ovšem cizorodý živel a stejně tak je tomu až na malé výjimky i s obsahem jejich knihovny. Ta je doslova dokladem jejich omezeného pohroužení se do sebe samotných. Právě řečené ovšem v žádném případě neznamená, že by takovým rukopisům neměla být věnována pozornost. Tu si určitě zaslouží, neboť tvoří součást duchovního milieu raně i pozdně barokní Prahy a vlastně Českého království vůbec. Necht' to barokisté při svých bádáních vezmou více v úvahu.

Ale přejděme k tomu, co podává Petr. Zejména upozorňuji na jeho rozsáhlý úvod, podávající doslova vyčerpávající vnější historii kláštera až do dnešních dnů se všemi peripetemi jeho často drsné historie, kdy konvent našel klid v Drastech (ves je dnes součástí Klecan u Prahy). Rukopisná knihovna, s několika výjimkami, které se nacházejí v Drastech, ale jejich putování nesdílí a je uložena v knihovně strahovské. Rozbor jejího obsahu je věnována důležitá partie úvodu, který zřetelně ukazuje její limity, zejména pokud jde o literární vazby na řádové představené, resp. autority a upozorňuje na některé zajímavosti (č. 50 výbor textů klasických i moderních básníků pro potřeby výuky na blíže nezařazeném plzeňském gymnáziu). Ovšem tu by bylo potřebí říci něco i o tiscích knihovny, které se mohou s jejich rukopisy různě doplňovat.

S. Petr správně kladl velký důraz na staré vlastnické poznámky, takže lze u řady rukopisů konkrétně vysledovat jejich genezi, která někdy vyjde mimo vlastní klášter, aby se jindy upozorňovalo na podíl jednotlivých mnišek. A nakonec se tu přece jen objevují některé rukopisy svědčící o historii kláštera, v nichž probleskují i obecnější informace a na konec lze podle Petra upozornit na (ojedinělou) sbírku českých světeč-

ních kázání z poloviny 17. století v moři textů německých, a to z péra kazatele u sv. Havla Leonarda Komínka (č. 76). A mohl bych pokračovat, takže by se ukázalo, že v referovaném katalogu nejde jen (i když převážně ano) o mrtvý obsah, ale leckdy i o poměrně zřetelné střípky odrazu některých stránek života ne zcela bezvýznamné složky tehdejší společnosti. Různé rejstříky a konkordance samozřejmě patří, stejně jako řada ilustrativních vyobrazení k celku, který tak snadno zpřístupňují.

Ivan Hlaváček

Jiří ŠKABRADA

Nástin vývoje vesnických půdorysů a plužin v Čechách. K výpovědní schopnosti map stabilního katastru
Brno, SOVAMM 2022, 348 s.,
ISBN 978-80-907440-3-5.

Půdorysy vesnic, tvary jejich polností a vůbec struktura „katastru“ se řadí ke sdělným pramenům nejen agrárních, neméně i hospodářských a sociálních dějin. Za posledního dvoustletí český a moravský venkov zasáhly tak dramatické změny, že stopy po jejich starším, ne-li původním uspořádání mizí doslova před očima. I proto se jejich relikty dochované v přírodě dnes stávají objektem cílené ochrany.

Tvary vesnic a jejich plužin již dlouho patří ke svěbytným tématům sídelní a historické geografie. Uplatňují se v urbanistických, archeologických i historických studiích, a to i jako nástroj směřující k poznání skladby a dynamiky středověkého osídlení. Hlavní oporu tvoří indikační skici a císařské otisky map Stabilního katastru, sestavované pro české země ve druhé čtvrtině 19. století. Jde o vůbec první exaktní vymě-